

Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Програма підготовки для підтримання
кваліфікації суддів та помічників суддів
окружних адміністративних судів

18 травня 2023 року

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Ян БЕРНАЗЮК

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Пов'язані поняття:

1. Індивідуальний акт та його кваліфікуючі ознаки
2. Справи, що не підлягають судовому розгляду (стаття 170 КАСУ)
3. Нормативно-правовий акт та його кваліфікуючі ознаки
4. Регуляторний акт та його кваліфікуючі ознаки
5. Доступ до правосуддя
6. Охоронюваний інтерес
7. Строк звернення до адміністративного суду
8. Дія закону в часі
9. Оголошення про розгляд справи щодо оскарження нормативно-правового акта
10. Громадські слухання

Пов'язані поняття:

11. Формалізм – надмірний формалізм – надмірна гнучкість
12. Доктрина «правова процедура» (fair procedure)
13. Правова визначеність
14. Легітимні очікування
15. Належне урядування
16. Суспільні (публічні) інтереси
17. Доктрина *actio popularis* (позов на захист суспільних інтересів)
18. Доктрина *erga omnes* (застосовність щодо всіх)
19. Презумпція «суд знає закон» (*jura novit curia*)
20. Презумпція законності нормативно-правового акта

Найскладніші питання розгляду справ щодо оскарження нормативно-правового акта

1. Відмінності у судовому процесі у справі щодо оскарження нормативно-правового акта
2. Розмежування юрисдикції Конституційного Суду України та адміністративних судів
3. Заборона скасування суб'єктом владних повноважень власних актів
4. Доведені до відома населення інформації про закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян (стаття 57 Конституції України)
5. Обов'язок суду проводити аналіз нормативно-правового акта на предмет законності під час вирішення справ, не пов'язаних із оскарженням нормативно-правових актів в порядку статей 264, 266 КАС України, зважаючи на вимоги законності та обґрунтованості судових рішень та принцип верховенства права

Конституція України

Стаття 129.

Основними засадами судочинства є, зокрема,

1. рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
2. змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
3. гласність судового процесу.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 4.

нормативно-правовий акт - акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання **ОДНОТИПНИХ ВІДНОСИН**, і який розрахований на **довгострокове та неодноразове застосування**

в абзаці 4 пункту 1 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 23 червня 1997 року № 2-зп вказано, що «... за своєю природою ненормативні правові акти, на відміну від нормативних, встановлюють не загальні правила поведінки, а конкретні приписи, звернені до окремого індивіда чи юридичної особи, застосовуються одноразово й після реалізації вичерпують свою дію».

у пункті 5 Рішення Конституційного Суду України від 22 квітня 2008 року № 9-рп/2008 в справі № 1-10/2008 зазначено, що при визначенні природи «правового акта індивідуальної дії» правова позиція Конституційного Суду України ґрунтується на тому, що «правові акти ненормативного характеру (індивідуальної дії)» стосуються окремих осіб, «розраховані на персональне (індивідуальне) застосування» і після реалізації вичерпують свою дію.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 4.

індивідуальний акт - акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (прийняте) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який стосується прав або інтересів визначеної в акті особи або осіб, та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 5.

Кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист шляхом:

- 1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень;
- 2) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 19.

Юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема, спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

Кодекс адміністративного судочинства України

Статті 12, 257, 264 та 265.

Виключно за правилами загального позовного провадження розглядаються справи у спорах, зокрема, щодо оскарження нормативно-правових актів, за винятком випадків, визначених цим Кодексом.

Для цілей цього Кодексу справами незначної складності є справи, зокрема, щодо оскарження нормативно-правових актів, які відтворюють зміст або прийняті на виконання нормативно-правового акта, визнаного судом протиправним і нечинним повністю або в окремій його частині.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 151.

Позов може бути забезпечено, зокрема, зупиненням дії індивідуального акта або нормативно-правового акта.

Зупинення дії нормативно-правового акта як захід забезпечення позову допускається лише у разі очевидних ознак протиправності такого акта та порушення прав, свобод або інтересів особи, яка звернулася до суду з позовом щодо такого акта.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 264.

Визначає особливості провадження у справах щодо:

- 1) законності (крім конституційності) постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України (крім рішень Кабінету Міністрів України, визначених частиною першою статті 266-1 цього Кодексу), постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- 2) законності та відповідності правовим актам вищої юридичної сили нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, інших суб`єктів владних повноважень.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 264.

Право оскаржити нормативно-правовий акт мають особи, щодо яких його застосовано, а також особи, які є суб`єктом правовідносин, у яких буде застосовано цей акт.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 264.

Нормативно-правові акти можуть бути оскаржені до адміністративного суду протягом всього строку їх чинності.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 264.

У разі відкриття провадження в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акта суд зобов'язує відповідача опублікувати оголошення про це у виданні, у якому цей акт був або мав бути офіційно оприлюднений.

Оголошення повинно містити вимоги позивача щодо оскаржуваного акта, реквізити нормативно-правового акта, дату, час і місце судового розгляду адміністративної справи.

Оголошення має бути опубліковано не пізніш як за сім днів до підготовчого засідання, а у випадку, визначеному частиною десятою цієї статті, - у строк, визначений судом.

Якщо оголошення опубліковано своєчасно, вважається, що всі заінтересовані особи належним чином повідомлені про судовий розгляд справи. Скарги на судові рішення в цій справі заінтересованих осіб, якщо вони не брали участі у справі, залишаються без розгляду.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 264.

Суд може визнати нормативно-правовий акт протиправним (незаконним чи таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили) та нечинним повністю або в окремій його частині.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 264.

Якщо у процесі розгляду справи щодо нормативно-правового акта суд виявить, що інші нормативно-правові акти, прийняті відповідачем, чи їх окремі положення, крім тих, щодо яких відкрито провадження в адміністративній справі, безпосередньо впливають на прийняття рішення у справі і без визнання таких нормативно-правових актів протиправними неможливий ефективний захист прав позивача, суд визнає такі акти чи їх окремі положення протиправними в порядку, визначеному цією статтею.

Правила цієї статті застосовуються також у випадках, коли питання протиправності нормативно-правового акта постало під час розгляду іншої адміністративної справи.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 265.

Резолютивна частина рішення суду про визнання нормативно-правового акта протиправним та нечинним невідкладно публікується відповідачем у виданні, в якому його було офіційно оприлюднено, після набрання рішенням законної сили.

Нормативно-правовий акт втрачає чинність повністю або в окремій його частині з моменту набрання законної сили відповідним рішенням суду.

Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів:

1. необмежене коло осіб, які можуть ініціювати відкриття відповідного провадження в адміністративному суді;
2. необмежене в часі право на доступ до суду для ініціювання такого спору;
3. додаткові гарантії інформування всіх про початок розгляду судом такого спору;
4. додаткові процесуальні гарантії для сторін, що надаються згідно з положеннями КАСУ у справах, що розглядаються за правилами загального позовного провадження;
5. спеціальні повноваження суду, спрямовані на гарантування ефективного захисту.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 245.

Імперативні вимоги до суду, які спрямовані на захист суспільних (публічних) інтересів:

1. у разі скасування нормативно-правового або індивідуального акта суд може зобов'язати суб'єкта владних повноважень вчинити необхідні дії з метою відновлення прав, свобод чи інтересів позивача, за захистом яких він звернувся до суду.
2. якщо судом визнано нормативно-правовий акт протиправним і нечинним повністю або в окремій частині і при цьому виявлено недостатню правову врегульованість відповідних публічно-правових відносин, яка може потягнути за собою порушення прав, свобод та інтересів невизначеного кола осіб, суд має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень прийняти новий нормативно-правовий акт на заміну нормативно-правового акта, визнаного незаконним повністю або у відповідній частині.

Рекомендація № R(87)16 КМРЄ щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб (on administrative procedures affecting a large number of persons) від 17 вересня 1987 року

Принципи прийняття адміністративних актів, що мають вплив на велику кількість осіб:

1. пропозиція прийняття відповідного акта повинна бути донесена до зацікавлених осіб у доступній та відкритій формі і таким чином, щоб це забезпечувало поінформованість зацікавлених осіб про можливий вплив від прийняття акта на їх права, свободи та інтереси;
2. беручи до уваги об'єкт та наслідки пропонованого адміністративного акта, статус або кількість зацікавлених осіб, компетентний орган може прийняти рішення про те, що процедура участі триватиме за однією або кількома з таких форм: а) письмові спостереження; б) приватні чи публічні слухання; с) представництво в дорадчому органі компетентного органу;
3. адміністративний акт повинен бути доведений до відома громадськості та відповідне повідомлення повинно містити інформацію про основні висновки, що випливають із процедури прийняття акта; мотиви прийняття адміністративного акта; інформацію про способи заперечення проти прийняття адміністративного акта та строк, протягом якого вони повинні бути використаним.

Рекомендація № R(87)16 КМРЄ щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб (on administrative procedures affecting a large number of persons) від 17 вересня 1987 року

Адміністративний акт, який має вплив на велику кількість осіб, повинен обов'язково підлягати судовому контролю, який здійснюється з належним урахуванням прав та інтересів зацікавлених осіб, зокрема, шляхом:

1. забезпечення участі представників таких осіб у судовому розгляді справи,
2. її апеляційному перегляді,
3. повідомленням про розгляд справи шляхом публічного оголошення.

Постанова Верховного Суду від 26 листопада 2019 року у справі № 183/6195/17(2-а/183/251/17)

1. Перевіряючи законність рішення суб`єкта владних повноважень, прийнятого на виконання своїх управлінських функцій, судам з метою уникнення істотних порушень норм процесуального права необхідно розмежовувати поняття «нормативно-правовий акт» та «індивідуальний акт»

Такого висновку дійшов Верховний Суд, розглянувши адміністративну справу за позовом прокурора до міської ради про визнання незаконним та скасування рішення. В обґрунтування позову зазначено, що оскаржуваним рішенням міська рада затвердила Порядок, яким визначила організаційно-правові основи відносин, що виникають між власником об`єкта благоустрою та суб`єктами господарювання, чим фактично на невизначений термін узаконила використання об`єктів і елементів благоустрою не за цільовим призначенням.

Суд першої інстанції адміністративний позов задовольнив та зазначив, що міська рада фактично вийшла за межі наданих їй повноважень, і встановила Порядок використання об`єктів (елементів) благоустрою не за цільовим призначенням. Суд апеляційної інстанції скасував це рішення та відмовив у задоволенні позову, виходячи з того, що дії відповідача є додатковою гарантією від свавільного розташування та використання об`єктів благоустрою шляхом встановлення певних додаткових правил такого використання.

Постанова Верховного Суду від 26 листопада 2019 року у справі № 183/6195/17(2-а/183/251/17)

Верховний Суд не погодився з такими рішеннями судів попередніх інстанцій, скасував їх та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції, виходячи із того, що правила благоустрою, інші рішення (програми, порядки тощо), які приймаються, зокрема, органом місцевого самоврядування у сфері благоустрою населених пунктів, є за своєю юридичною природою нормативно-правовим актом. Такі акти встановлюють, змінюють норми права, носять загальний чи локальний характер, розраховані на невизначене коло осіб та застосовуються неодноразово. Для оскарження нормативно-правових актів суб'єктів владних повноважень передбачена спеціальна процедура (статті 264 КАС України), відмінна від тієї, що передбачена для оскарження актів індивідуальної дії. Крім того, відмінність у правових наслідках при визнанні нечинним нормативно-правового акта та визнанні протиправним акта індивідуальної дії зумовлює різні юридичні наслідки, зокрема, строки втрати ними юридичної сили.

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку, що недотримання судами встановленого законом спеціального порядку розгляду спорів про визнання нечинним нормативно-правового акта є істотним порушенням процесуального права та безумовною підставою для розгляду такої справи спочатку, оскільки таке порушення, серед іншого, впливає на права та інтереси необмеженої кількості осіб (всіх осіб, на яких поширюється дія цього акта).

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2020 року у справі № 310/6300/16-а(2-а/310/12/17)

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/89325619>

2. Неопублікування проекту регуляторного акта та аналізу його регуляторного впливу в остаточній редакції у разі, якщо у ході розгляду такого акта до нього вносились зміни та доповнення, вважається порушенням встановленої Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» процедури прийняття регуляторного акта

До такого висновку дійшов Верховний Суд, розглянувши у касаційному порядку адміністративну справу за позовом фізичних осіб до Бердянської міської ради про визнання незаконним і скасування рішення.

Суть спору полягала у тому, що жителі територіальної громади м. Бердянська звернулися з позовом до суду, в якому просили визнати незаконним та скасувати рішення Бердянської міської ради від 28 квітня 2016 року № 34 «Про затвердження Положення про порядок розміщення тимчасових споруд для здійснення підприємницької діяльності на території міста Бердянська». В обґрунтування позовних вимог позивачі, крім іншого, посилались на порушення відповідачем встановленої процедури оприлюднення регуляторного акта та аналізу його регуляторного впливу, оскільки фактично було оприлюднено первинну редакцію проекту, до якої у подальшому вносились зміни та доповнення. Разом з тим, як вважали позивачі, остаточну редакцію проекту цього рішення та аналізу його регуляторного впливу у встановленому Законом порядку оприлюднено не було.

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2020 року у справі № 310/6300/16-а(2-а/310/12/17)

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/89325619>

Судами попередніх інстанцій позов було задоволено частково, визнано незаконним та нечинним спірне рішення з огляду на те, що під час його прийняття відповідачем недотримано вимоги статей 8, 9 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», оскільки аналізу регуляторного впливу піддано лише первісний проект рішення, а рішення з внесеними змінами такому аналізу не підлягали.

Верховний Суд погодився з такими висновками судів попередніх інстанцій, виходячи з аналізу положень статей 8, 9 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Так, Суд дійшов до висновку, що оприлюднення проекту регуляторного акта здійснюється з метою одержання від зацікавлених суб'єктів відповідних зауважень і пропозицій. При цьому, оприлюдненню підлягають як проект регуляторного акта, так і відповідний аналіз регуляторного впливу (документ, який містить обґрунтування необхідності державного регулювання шляхом прийняття відповідного акта; аналіз впливу, який справлятиме регуляторний акт на ринкове середовище, забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави; обґрунтування відповідності проекту акта принципам державної регуляторної політики). Такий аналіз проводиться стосовно кожного проекту регуляторного акта з обов'язковим оприлюдненням як відповідної редакції такого акта, так і аналізу його регуляторного впливу.

Постанова Верховного Суду від 19 серпня 2020 року у справі №461/7577/16-а -

<https://reestr.court.gov.ua/Review/91050519>

3. У разі оскарження нормативно-правового акта строк такого оскарження буде вимірюватися усім часом його чинності

До такого висновку дійшов Верховний Суд, розглянувши у касаційному порядку адміністративну справу за позовом Приватного підприємства до Виконавчого комітету Львівської міської ради, треті особи: Міністерство регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України, Львівське міське комунальне підприємство про визнання незаконним та скасування рішення.

Суть спору полягала у тому, що ПП звернулося в суд з позовом до Львівської міської ради, в якому просило визнати незаконним та скасувати Правила приймання стічних вод підприємств у систему міської каналізації Львова, затверджених рішенням виконавчого комітету Львівської міської ради від 18 вересня 2002 року №292 в частині.

Постановою Галицького районного суду м. Львова адміністративний позов задоволено частково; визнано незаконними Правила приймання стічних вод підприємств у систему міської каналізації Львова, затверджені рішенням виконавчого комітету Львівської міської ради від 18 вересня 2002 року № 292 в частині: пункту 2.5.3, пункту 3.1.1, пункту 3.2 (в частині права Водоканалу надавати дозвіл на скид), пункту 3.5.3 (в частині обов'язку Підприємств отримати дозвіл на скид), пункту 4.1.4.6, пункту 4.1.10, пункту 4.2.2.6 (третє речення), пункту 4.3.3 (в частині обов'язку Підприємств мати дозвіл на скид), пункту 4.6, пункту 9.4.2.1; в решті позовних вимог відмовлено.

Постанова Верховного Суду від 19 серпня 2020 року у справі №461/7577/16-а -

<https://reestr.court.gov.ua/Review/91050519>

Ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду апеляційні скарги Виконавчого комітету Львівської міської ради та Львівського міського комунального підприємства «Л» задоволено частково, постанову Галицького районного суду м. Львова скасовано та прийнято нову ухвалу, якою адміністративний позов в частині залишено без розгляду у зв'язку із пропуском строку звернення до суду з адміністративним позовом, передбаченого статтею 99 КАС України (у редакції, чинній до 15 грудня 2017 року).

Однак, Верховний Суд не погодився із таким висновками суду апеляційної інстанції та зазначив, що дія нормативно-правового акта є постійною, має тривалий час і не обмежується його разовим застосуванням. Відповідно, чинним нормативно-правовим актом суб'єктивні права, свободи чи інтереси можуть порушуватися неодноразово, тобто постійно, упродовж усього часу чинності такого акта. Тому факт порушення прав, свобод чи інтересів у разі дії чинного нормативно-правового акта може мати триваючий характер. Оскільки чинний нормативно-правовий акт може обумовлювати триваюче порушення суб'єктивних прав, свобод чи інтересів, то, відповідно, строк звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи слід розраховувати протягом усього часу чинності (тривалості дії) нормативно-правового акта.

Постанова Верховного Суду від 5 жовтня 2020 року у справі № 755/12736/17 -

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/91989843>

4. Протокол засідання комісії з демонтажу самовільно розміщених (встановлених) малих архітектурних форм не підлягає оскарженню, оскільки він не є рішенням суб'єкта владних повноважень, зокрема, актом індивідуальної дії, у розумінні статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України), безпосередньо не створює ніяких правових наслідків, а тому відсутні підстави вважати, що прийняття оскаржуваного протоколу порушує права чи інтереси особи.

До такого висновку дійшов Верховний Суд, розглянувши у касаційному порядку адміністративну справу за позовом приватного підприємства до Департаменту міського благоустрою (Департамент), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, комунального підприємства, про визнання протиправним і скасування рішення.

Суть цієї справи полягає у тому, що приватному підприємству належить нежитлове приміщення, яке, за приписом третьої особи – комунального підприємства, запропоновано знести шляхом демонтажу. Відповідний припис був винесений на засіданні комісії з демонтажу самовільно розміщених (встановлених) малих архітектурних форм, що зафіксовано протоколом засідання. Вважаючи протокол засідання комісії протиправним, підприємство звернулося до суду з адміністративним позовом, в якому просило скасувати відповідний протокол.

Постанова Верховного Суду від 5 жовтня 2020 року у справі № 755/12736/17 -

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/91989843>

Рішенням суду першої інстанції адміністративний позов задоволено. Задовольняючи позовні вимоги, суд виходив з того, що здійснювати демонтаж споруди можливо виключно щодо об'єктів, які належать до тимчасових споруд, а у даному випадку, підставою для прийняття спірного рішення є припис, складений інспектором комунального підприємства, відповідно до якого спірний об'єкт кваліфіковано як самовільно розміщену тимчасову споруду, проте позивачем подано проектно-дозвільну документацію на належний йому об'єкт нерухомого майна.

Постановою суду апеляційної інстанції апеляційні скарги комунального підприємства та Департаменту задоволено, рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нову постанову, якою в задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Задовольняючи апеляційні скарги, суд апеляційної інстанції дійшов до висновку про невірний обраний позивачем спосіб судового захисту порушених, на його думку, прав та інтересів, оскільки визнання протиправним та скасування протоколу засідання комісії щодо розгляду питань демонтажу самовільно розміщених (встановлених) малих архітектурних форм, тимчасових споруд, який за своєю суттю не є рішенням суб'єкта владних повноважень, не призведе до нечинності рішення Департаменту про демонтаж споруди.

Постанова Верховного Суду від 5 жовтня 2020 року у справі № 755/12736/17 -

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/91989843>

Верховний Суд погодився з такими висновками суду апеляційної інстанції та залишив касаційну скаргу приватного підприємства без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції без змін.

Суд касаційної інстанції виходив із того, що відповідно до Положення про Департамент, створена комісія щодо розгляду питань демонтажу самовільно розміщених (встановлених) малих архітектурних форм, тимчасових споруд за своїми функціями та завданнями є дорадчим органом Департаменту та не наділена владними управлінськими функціями, а рішення, які приймаються комісією затверджуються наказом директора Департаменту.

При цьому, суд касаційної інстанції погодився із судом апеляційної інстанції про те, що зі змісту протоколу засідання комісії вбачається, що в ньому зафіксовано хід ведення засідання комісії.

З огляду на те, що протокол засідання комісії щодо розгляду питань демонтажу самовільно розміщених (встановлених) малих архітектурних форм, тимчасових споруд за своєю суттю не є рішенням суб`єкта владних повноважень про демонтаж в розумінні статті 4 КАС України, Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що позивачем невірно обраний спосіб судового захисту порушених, на його думку, прав та інтересів. При цьому, суд зазначив, що належним способом захисту у даній справі є оскарження рішення (доручення) Департаменту та припису комунального підприємства.

Постанова Верховного Суду від 5 жовтня 2020 року у справі № 755/12736/17 -
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/91989843>

На цій підставі Верховним Судом сформульовано правовий висновок, відповідно до якого предметом оскарження в адміністративному судочинстві може бути рішення суб'єкта владних повноважень, яке на підставі статті 4 КАС України приймається у формі нормативно-правового акта або акта індивідуальної дії. При цьому, не є актом індивідуальної дії у розумінні цієї статті та, за загальним правилом, не підлягає оскарженню документ, який не визначає обов'язкових правил поведінки та безпосередньо не породжує правових наслідків для особи, а також не є обов'язковим для виконання без прийняття іншого рішення суб'єкта владних повноважень.

Постанова Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі № 826/16053/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97284151>

5. Питання чинності нормативно-правового акта у частині затвердження Порядку визначення розмірів пайової участі (внесків) забудовників (інвесторів) у створенні соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури м. Києва

Верховний Суд розглянув у касаційному порядку адміністративну справу за позовом товариства з обмеженою відповідальністю до Київської міської ради (Київська МР) про визнання нечинним пункту 36 рішення № 573/5385 від 30 грудня 2010 року «Про бюджет міста Києва на 2011 рік».

Суть цієї справи полягає у тому, що у грудні 2010 року пунктом 36 рішення Київської МР № 573/5385 затверджено Порядок визначення розмірів пайової участі забудовників у створенні соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури м. Києва (Порядок), в якому, крім іншого, визначено, що у разі прострочення термінів сплати забудовник несе відповідальність згідно з умовами договору, укладеного між містом та забудовником, а розмір несплаченої частки пайового внеску забудовника коригується відповідно до умов договору на величину штрафів, пені тощо та індекс інфляції від дати його розрахунку.

Постанова Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі № 826/16053/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97284151>

Не погоджуючись з цим пунктом Порядку, вважаючи його таким, що прийнятий з порушенням процедури, встановленої для прийняття та оприлюднення регуляторних актів, позивач звернувся до суду з адміністративним позовом, в якому просив визнати нечинним відповідний пункт Порядку.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, в задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Відмовляючи в задоволенні позовних вимог, суди попередніх інстанцій виходили з того, що відповідач відповідно до вимог статті 77 Бюджетного кодексу України (БК України) зобов'язаний не пізніше, ніж у двотижневий строк після офіційного опублікування відповідного закону про Державний бюджет України прийняти місцевий бюджет, при цьому обов'язок опублікувати проєкт рішення про затвердження міського бюджету до його прийняття Кодексом або іншими нормативно-правовими актами не встановлено. Крім того, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку про те, що оскаржуваний Порядок не є регуляторним актом, оскільки правовідносини, які врегульовані цим порядком, є бюджетними та, відповідно, процедура його прийняття визначена БК України.

Постанова Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі № 826/16053/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97284151>

Однак Верховний Суд не погодився з такими висновками судів першої та апеляційної інстанцій, касаційну скаргу позивача задовольнив, рішення судів попередніх інстанцій скасував та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ухвалюючи таке рішення, Верховний Суд виходив з аналізу положень Господарського кодексу України (ГК України), статей 1, 6, 8, 13 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», що визначають поняття регуляторного акта та господарських правовідносин, а також з аналізу положень статей 1, 2, 76 БК України, в яких визначено сферу правовідносин, на яку поширюються норми бюджетного законодавства.

Верховний Суд дійшов висновку, що з огляду на те, що оскаржуваний Порядок регулює саме правовідносини, зокрема, які виникають у зв'язку з укладенням договорів про пайову участь забудовника (інвестора) у створенні соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури м. Києва, а також встановлює відповідальність за несплату частки пайового внеску, суди попередніх інстанцій неправильно встановили правову природу оскаржуваного Порядку. При цьому той факт, що Порядок затверджено пунктом 36 рішення Київської МР № 573/5385 від 30 грудня 2010 року «Про бюджет міста Києва на 2011 рік» не є доказом того, що цей Порядок не є регуляторним актом.

Постанова Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі № 826/16053/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97284151>

У зв'язку з тим, що Порядок містить, зокрема, норми, які регулюють господарські правовідносини, колегія суддів дійшла висновку, що він є регуляторним актом у розумінні статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», а тому його прийняття та схвалення мало проводитись у спосіб, визначений цим Законом.

На цій підставі Верховний Суд сформулював висновок, відповідно до якого право позивача на розгляд його позову по суті та оцінка правомірності нормативно-правового акта, чинного на момент звернення з позовом, враховуючи положення пункту «б» частини першої статті 238, частини третьої статті 264, частини другої статті 265 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України), охоплює собою безумовний обов'язок суду оцінити всі мотиви такого позову та, відповідно, оскаржуваний нормативно-правовий акт на предмет його відповідності статті 2 КАС України, застосувавши ефективний спосіб захисту прав позивача.

Постанова Верховного Суду від 24 грудня 2021 року у справі № 160/8226/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102220937>

6. Верховний Суд висловився стосовно права органу місцевого самоврядування скасовувати власні нормативно-правові акти з метою захисту суспільних інтересів

Верховний Суд розглянув у касаційному порядку адміністративну справу за позовом товариства з обмеженою відповідальністю (далі – товариство, позивач) до Київської міської ради (далі – Київміськрада, відповідач), за участі третіх осіб, про скасування реєстрації та повернення проекту рішення.

У цій справі позивач оскаржував рішення Київміськради про повернення статусу скверу земельній ділянці, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що орган місцевого самоврядування не може скасувати своє попереднє рішення, оскільки воно було реалізовано та породило, в тому числі в частині зміни до Генерального плану розвитку міста Києва, правові наслідки у вигляді права користування вказаною вище земельною ділянкою, яка була згодом передана в суборенду позивачу.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено. Суд мотивував своє рішення тим, що Київміськрада не може скасувати свої попередні рішення, оскільки вони були реалізовані та породили правові наслідки у вигляді права користування вказаною вище земельною ділянкою, яка була згодом передана в суборенду позивачу.

Постанова Верховного Суду від 24 грудня 2021 року у справі № 160/8226/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102220937>

Постановою суду апеляційної інстанції апеляційні скарги третьої особи та Київміськради задоволено, рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні адміністративного позову. Ухвалюючи таке рішення, суд апеляційної інстанції виходив з того, що з урахуванням висновків Конституційного Суду України, викладених у Рішенні від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009, органи місцевого самоврядування мають право на скасування власних рішень у разі їх невідповідності Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень.

Верховний Суд погодився з такими висновками суду апеляційної інстанції, касаційну скаргу товариства залишив без задоволення, постанову суду апеляційної інстанції залишив без змін, виходячи із того, що з урахуванням положень частини першої статті 144 Конституції України, частини першої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також висновку Конституційного Суду України щодо застосування цих норм, викладеного у Рішенні від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009, рішення органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з мотивів невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними з ініціативи заінтересованих осіб в судовому порядку. Однак, це не позбавляє орган місцевого самоврядування права за власною ініціативою або ініціативою інших заінтересованих осіб змінити чи скасувати прийнятий ним правовий акт (у тому числі і з мотивів невідповідності Конституції чи законам України).

Постанова Верховного Суду від 24 грудня 2021 року у справі № 160/8226/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102220937>

З огляду на вищезазначене, Верховний Суд сформулював висновок, відповідно до якого **орган місцевого самоврядування (суб'єкт владних повноважень)** має право скасовувати власні рішення, які володіють ознаками нормативно-правових актів, зокрема, з метою захисту інтересів територіальної громади (суспільного інтересу) та з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України, враховуючи правові наслідки, що вже настали для осіб, які стали учасниками правовідносин, зумовлених реалізацією цього акта.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 160/1936/21

<https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/103035790>

7. Верховний Суд визначив ознаки регуляторного акта, розглядаючи справу про затвердження нормативної грошової оцінки земель

Верховний Суд переглянув у касаційному порядку адміністративну справу за позовом акціонерного товариства (далі – товариство, позивач) до Кам'янської міської ради (далі – Кам'янська МР, відповідач), третя особа – приватне підприємство (далі – підприємство, третя особа), про визнання протиправним та скасування рішень.

Спірні правовідносини виникли у зв'язку з незгодою товариства з рішеннями Кам'янської МР про затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земель та про впровадження нормативної грошової оцінки землі з огляду на недотримання, на думку позивача, передбаченої законодавством процедури прийняття регуляторних актів та без погодження з Антимонопольним комітетом України (далі – АМК України).

Рішенням Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 29 квітня 2021 року, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 21 жовтня 2021 року, у задоволенні позову відмовлено.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 160/1936/21

<https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/103035790>

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дійшов висновку, що рішення Кам`янської МР про затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земель міста Кам`янське не є регуляторним актом в розумінні Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», а відповідно доводи позивача стосовно порушення відповідачем процедури прийняття цього рішення суд визнав безпідставними. У той же час суди встановили, що рішення про впровадження нормативної грошової оцінки землі прийнято у межах повноважень, на підставі та у спосіб, передбачені нормами чинного законодавства України. Будь-яких процедурних порушень під час його прийняття відповідачем допущено не було, в тому числі, це рішення не є таким, що має погоджуватися АМК.

Верховний Суд погодився з такими висновками судів попередніх інстанцій, касаційну скаргу товариства залишив без задоволення, а судові рішення – без змін.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 160/1936/21

<https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/103035790>

Верховний Суд на підставі аналізу положень Господарського кодексу України та статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» дійшов висновку, що регулюючий вплив держави на діяльність суб`єктів господарювання поширюється на всі правовідносини між суб`єктами господарювання, які мають місце в законодавчо регульованій сфері, а також охоплює собою адміністративні відносини між ними та органами влади під час реалізації прав та обов`язків, передбачених актами законодавства.

Затверджена рішенням Кам`янської МР технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста Кам`янське без встановлення цим рішенням базової вартості 1 кв. м землі містить лише розрахунки (формули та коефіцієнти), які в подальшому будуть застосовуватись при розрахунках земельних платежів і тільки після впровадження нормативної грошової оцінки земель в грошовому вираженні базової вартості 1 кв. м землі.

Це рішення не має такої обов`язкової ознаки для віднесення його до регуляторного акта, як неодноразове застосовування; воно фактично вичерпує свою дію з моменту впровадження нормативної грошової оцінки землі з встановленням базової вартості 1 кв. м землі в грошовому еквіваленті.

Таким чином, рішення ради про впровадження нормативної грошової оцінки землі є актом одноразового застосування та вичерпує свою дію фактом його виконання.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 160/1936/21

<https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/103035790>

Враховуючи наведене, Верховний Суд зазначив, що спірне рішення відповідача не є регуляторним актом, відповідно, його прийняття без урахування вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», проте з дотриманням положень законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про оцінку земель», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», свідчить про те, що будь-яких процедурних порушень під час прийняття зазначеного рішення відповідачем допущено не було.

Верховний Суд також зробив висновок, що регуляторним актом може визнаватись як нормативно-правовий акт, так й інший офіційний письмовий документ суб'єкта владних повноважень, який відповідає сукупності певних ознак, зокрема таких як: 1) прийняття уповноваженим на це регуляторним органом; 2) встановлення, зміна чи скасування норм права (застосування неодноразово та щодо невизначеного кола осіб). Особливу увагу при визначенні акта регуляторним слід звертати на відносини, що є предметом регулювання цього акта, та його вплив на ці відносини.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 280/8281/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103128529>

8. Верховний Суд висловився стосовно обов'язку надрокористувачів подавати звіти про виконання Програми робіт відповідно до Угоди про умови користування надрами

Верховний Суд переглянув у касаційному порядку адміністративну справу за позовом товариства з обмеженою відповідальністю (далі – товариство, позивач) до Державної служби геології та надр України (далі – Держгеонадра, відповідач) про визнання дій протиправними та скасування рішень.

Спир у цій справі виник стосовно проведеної Держгеонадра позапланової перевірки товариства щодо додержання ним вимог законодавства у сфері геологічного та раціонального використання надр та складених за результатами цієї перевірки актів та приписів. Протиправність вказаної перевірки, на думку позивача, зумовлена тим, що підставою для її проведення стало те, що позивач не надав до Держгеонадра документів обов'язкової звітності, передбачених Наказом № 433, за два звітні періоди підряд без поважних причин. При цьому товариство вважало, що у нього не було обов'язку подавати такі звіти до Держгеонадра, з огляду на що звернулось до суду із позовом, в якому просило визнати протиправними дії Держгеонадра щодо включення товариства до наказу про проведення позапланової перевірки, визнати протиправними та скасувати накази у відповідній частині про проведення позапланової перевірки, а також складені за її результатом акти та приписи.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 280/8281/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103128529>

Судами першої та апеляційної інстанцій позов задоволено частково: визнано протиправним та скасовано накази Державної служби геології та надр України у частині включення до них товариства; визнано протиправним та скасовано приписи Державної служби геології та надр України; в іншій частині позовних вимог відмовлено. Суди виходили з того, що рішення про призначення перевірки прийнято без дотримання вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», а тому позивач мав право прийняти рішення про недопуск посадових осіб Держгеонадра до проведення перевірки.

Верховний Суд не погодився з такими висновками судів попередніх інстанцій, касаційну скаргу Держгеонадра задовольнив, рішення судів попередніх інстанцій скасував та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову.

Судом було враховано, що підставою для призначення спірної позапланової перевірки Товариства стало те, що позивачем за два звітні періоди підряд без поважних причин не було подано документів обов'язкової звітності, передбачених Наказом № 433, яким затверджено форму щорічної звітності щодо стану виконання надрокористувачем Програми робіт, яка є додатком до Угоди про умови користування надрами.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 280/8281/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103128529>

Стосовно доводів позивача, що вказаний Наказ № 433 як нормативно-правовий акт не відповідає вимогам Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 731 (далі - Положення № 731), оскільки не внесений до Державного реєстру нормативно-правових актів, то Верховний Суд зазначив, що Наказ № 433 не містить норм, які зачіпають права, свободи, законні інтереси і стосуються обов'язків громадян та юридичних осіб, встановлюють новий або змінюють, доповнюють чи скасовують організаційно-правовий механізм їх реалізації, або мають міжвідомчий характер, тобто Наказ № 433 є **нормативно-технічним документом (форма звітності)**, який відповідно до норм пункту 5 Положення № 731 не подається на державну реєстрацію.

Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2022 року у справі № 280/8281/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103128529>

Також Суд звернув увагу на те, що Наказ № 433 був розміщений на офіційному веб-сайті Держгеонадра та на офіційному веб-сайті Верховної Ради України, а тому є чинним і обов'язковим до виконання для всіх надрокористувачів.

За таких обставин та враховуючи, що невід'ємною частиною спеціального дозволу на користування надрами є угода про умови користування надрами, що укладається між органом з питань надання дозволу і надрокористувачем та містить програму робіт, яка оформляється як додаток, Верховний Суд дійшов висновку, що дії товариства щодо недопуску посадових осіб Держгеонадра до проведення позапланової перевірки та ненадання необхідної для їх роботи інформації свідчать про порушення надрокористувачем вимог законодавства.

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2022 року у справі № 160/9717/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104400888>

9. Верховний Суд нагадав про важливість дотримання адміністративними судами особливого порядку розгляду справ про оскарження нормативно-правового акта

Верховний Суд переглянув у касаційному порядку адміністративну справу за позовом товариства з обмеженою відповідальністю (далі – товариство, позивач) до Дніпропетровської обласної державної адміністрації (далі – Дніпропетровська ОДА, відповідач), треті особи: Управління культури, туризму, національностей і релігій Дніпропетровської обласної державної адміністрації, Управління з питань охорони культурної спадщини Дніпропетровської міської ради (далі – треті особи), про визнання протиправним та скасування розпорядження.

У цій справі спірні відносини виникли у зв'язку з незгодою позивача з розпорядженням голови Дніпропетровської ОДА, яким затверджено Перелік пам'яток архітектури та містобудування місцевого значення Дніпропетровської області у частині включення в додаток до вказаного розпорядження об'єкту нерухомості, що належить товариству.

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2022 року у справі № 160/9717/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104400888>

Судами першої та апеляційної інстанцій позов задоволено, оскільки під час судового розгляду встановлено, що відносно будівлі, включеної до спірного Переліку, у встановленому порядку не проводилося обстеження (дослідження) на предмет визначення її історичної, наукової, художньої або іншої культурної цінності, з фіксацією цього та вивченням виявленого, також не складалося повного переліку державної облікової документації, за якою б визначалась приналежність об'єкта до відповідного виду та категорії пам'ятки історії та культури (облікових карток, паспортів, карток негативних та обмірних фондів, актів технічного стану пам'яток, інвентарних описів цінних фрагментів фасадів та інтер'єрів пам'яток, карт-схем розташування пам'яток, історико-архітектурних опорних планів, планів зон охорони, фотодокументації, обмірних креслень, графічних замальовок, наукових звітів про проведення дослідних і ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятках, тощо), а тому у голови Дніпропетровської ОДА не було правових підстав та повноважень на включення до Переліку (Списків) пам'яток архітектури та містобудування місцевого значення Дніпропетровської області цієї будівлі.

Не погоджуючись з таким рішенням судів першої та апеляційної інстанцій, Дніпропетровська ОДА звернулася з касаційною скаргою до Верховного Суду, в якій просила скасувати ці судові рішення та ухвалити нову постанову про відмову у задоволенні позову.

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2022 року у справі № 160/9717/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104400888>

Одним із доводів касаційної скарги було порушення судами попередніх інстанцій норм процесуального права, у зв'язку із чим суди необґрунтовано віднесли цю справу до справ незначної складності та здійснювали її розгляд у письмовому провадженні. На цій підставі Дніпропетровська ОДА стверджує, що справа, спір у якій виник у зв'язку із необхідністю збереження та захисту об'єктів культурної спадщини, не може відноситися до категорії справ незначної складності. Також скаргник зазначив, що справа становить значний суспільний інтерес з огляду на те, що спір у цій справі стосується безпосередньо захисту історичної пам'ятки у м. Дніпро.

Верховний Суд погодився з такими доводами касаційної скарги, частково задовольнив касаційну скаргу, судові рішення судів попередніх інстанцій скасував та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Суд виходив з того, що судами першої та апеляційної інстанцій не враховано, що спірне розпорядження є нормативно-правовим актом, а тому недотримання судами порядку розгляду справи, визначеного статтями 264, 265 КАС України, та розгляд справи у порядку письмового провадження є суттєвим порушенням норм процесуального права та безумовною підставою для направлення справи на новий розгляд, оскільки таке порушення, серед іншого, впливає на права та інтереси необмеженої кількості осіб (всіх осіб, на яких поширюється дія цього акта).

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2022 року у справі № 160/9717/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104400888>

Верховний Суд також встановив, що на час прийняття спірного розпорядження повноваження державних обласних адміністрацій, голів цих адміністрацій визначались Положенням про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію, затвердженим Указом Президента України від 21 серпня 1995 року № 760/95, пунктом 9 якого визначалось, що головам державної адміністрації підпорядковуються з питань здійснення делегованих повноважень державної виконавчої влади голови та очолювані ним виконавчі комітети сільських, селищних, районних у містах (там, де вони створені), міських Рад.

Крім того, частиною першою статті 46 Конституційного договору між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України (чинного на час прийняття спірного розпорядження) визначалось, що органами державної виконавчої влади в областях, містах Києві та Севастополі (як містах загальнодержавного значення) і районах (крім районів у містах, за винятком міст Києва та Севастополя) є відповідно обласні, Київська та Севастопольська міські, районні, районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, які очолюють голови цих адміністрацій.

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2022 року у справі № 160/9717/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104400888>

На підставі аналізу положень законодавства, чинного на час виникнення спірних правовідносин, Суд дійшов висновку, що спірне розпорядження голови Дніпропетровської ОДА містить правові приписи нормативного характеру, які розраховані на широке коло осіб та застосовуються неодноразово. Затверджуючи своїм рішенням перелік пам'яток архітектури та містобудування місцевого значення Дніпропетровської області, голова Дніпропетровської ОДА забезпечив виявлення та облік об'єктів культурної та історичної спадщини, тобто здійснив нормативне регулювання відносин у сфері охорони пам'яток культурної спадщини місцевого значення.

У вказаній справі Верховний Суд сформулював правовий висновок, відповідно до якого **основними ознаками «норми права» є суттєвий та довготривалий вплив на суспільно-управлінські відносини, в яких беруть участь або можуть брати участь необмежена кількість осіб.**

Особливістю провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів є те, що для таких категорій спорів передбачено, фактично, необмежене коло осіб, які можуть ініціювати відкриття відповідного провадження в адміністративному суді; необмежене в часі право на доступ до суду для ініціювання такого спору; додаткові гарантії інформування всіх суб'єктів про початок розгляду судом такого спору; додаткові процесуальні гарантії для сторін, що надаються згідно з положеннями КАС України у справах, які розглядаються за правилами загального (не спрощеного) позовного провадження; спеціальні повноваження суду, спрямовані на гарантування ефективного захисту.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Берназюк Ян. Про позови, які не підлягають судовому розгляду <https://sud.ua/ru/news/blog/140426-pro-pozovi-yaki-ne-pidlyagayut-sudovomu-rozglyadu>
2. Берназюк Ян. Нова редакція статті 124 Конституції України та справи, що не підлягають судовому розгляду / Критичне мислення у вільному суспільстві: теоретико-методологічний, конституційно- та міжнародно-правовий потенціал: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17 квітня 2019 р. - Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. - 156 с. - С. 104-108.
3. Берназюк Ян. справи, що не підлягають вирішенню в судах в аспекті сформованих Європейським судом з прав людини умов обмеження права особи на доступ до суду / Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 3-4 травня 2019 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. 310 с. - С. 157-162.
4. Берназюк Ян. Дія закону в часі як одне із найскладніших питань правозастосування <https://constitutionalist.com.ua/diia-zakonu-v-chasi-ia-odne-iz-najskladnishykh-pytan-pravozastosuvannia/>
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Diia_zakonu_V_chasi.pdf
5. Берназюк Ян. Презентація на тему «Дія закону в часі як одне із найскладніших питань правозастосування» (Національна школа суддів України Відділ підготовки суддів Вінницький навчальний центр – Програма підготовки та підвищення рівня кваліфікації помічників суддів та секретарів судового засідання Вищого антикорупційного суду (22 лютого 2023 року)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Diia_zakonu_V_chasi.pdf
6. Берназюк Ян. Право на доступ до судового захисту в контексті дотримання строків звернення до суду, практика ЄСПЛ <https://sud.ua/ru/news/blog/123832-pravo-na-dostup-do-sudovogo-zakhistu-v-konteksti-dotrimannya-strokiv-zvernennya-do-sudu-praktika-yespl>
7. Берназюк Ян. Європейські стандарти реалізації права особи на доступ до правосуддя в аспекті можливості касаційного (третього) перегляду справи <https://sud.ua/ru/news/blog/190437-yevropeyski-standarti-realizatsiyi-prava-osobi-na-dostup-do-pravosuddya-v-aspekti-mozhливosti-kasatsiy-nogo-tretogo-pereglyadu-spravi>

Верховний
Суд

Дякую за увагу!